

ที่มา และความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันสื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทในกระบวนการรับรู้ และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างมาก เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการเมื่อสังคมเข้าสู่ยุคแห่งการสื่อสาร ความต้องการข้อมูลทวีความสำคัญมากยิ่งขึ้น และรวดเร็วขึ้น องค์กรธุรกิจต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับนโยบายทางการตลาดเพื่อให้สอดคล้องกับแนวโน้มของการแข่งขันทางธุรกิจที่รุนแรงขึ้น ดังนั้น การโฆษณา และการประชาสัมพันธ์จึงถูกนำมาใช้เป็นกลยุทธ์สำคัญเพื่อประโยชน์ด้านการส่งเสริมการขาย โดยอาศัยสื่อมวลชนเป็นช่องทางสำคัญในการเผยแพร่ข่าวสารเพื่อการโฆษณา และประชาสัมพันธ์

ในบรรดาสื่อมวลชนที่ถูกใช้เป็นช่องทางของการเผยแพร่ข่าวสารนั้น สื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันถือเป็นสื่อสำคัญที่ถูกนำมาใช้ในการเผยแพร่ข่าวสาร เพื่อการโฆษณา หรือการประชาสัมพันธ์มากที่สุดสื่อหนึ่ง ทั้งนี้ เนื่องจากอัตราค่าโฆษณาต่อหัวเมื่อเทียบกับอัตราค่าโฆษณากับสื่อประเภทอื่นจะมีราคาถูกกว่ามาก และยังสามารถแพร่กระจายถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง ในขณะที่เดียวกัน ค่าตอบแทนผลกำไรจากการลงโฆษณาประชาสัมพันธ์มักเป็นจุดขายที่ทำรายได้หลักที่สำคัญประการหนึ่งของการดำเนินธุรกิจหนังสือพิมพ์ ด้วยเหตุนี้ หนังสือพิมพ์ในปัจจุบันจึงได้ให้ความสำคัญในการเผยแพร่ข่าวโฆษณา และข่าวประชาสัมพันธ์ให้กับองค์กรธุรกิจต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาถึงความแตกต่างของหนังสือพิมพ์รายวันในปัจจุบันสามารถแบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ หนังสือพิมพ์เชิงประชานิยม และหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ ซึ่งสามารถเห็นความแตกต่างของหนังสือพิมพ์แต่ละชนิดจากการนำเสนอข่าว (ประเด็นข่าว) ผ่านรูปแบบเอกสารข่าว ความแตกต่างดังกล่าวของนโยบายการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ชนิด สามารถมองเห็นจากลักษณะข่าวอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามการเสนอข่าวบางข่าวในประเด็นที่แปลกใหม่ที่มีผลกระทบต่อสังคมอย่างซับซ้อน และมีหลายมิติอยู่ในตัวข่าวเอง หนังสือพิมพ์ทั้งเชิงคุณภาพ และประชานิยม จึงต้องใช้รูปแบบการนำเสนอ และกลยุทธ์ต่าง ๆ ในการเรียกร้องความสนใจจากผู้อ่าน เพื่อช่วงชิงยอดจำหน่ายในแต่ละวันสาเหตุดังกล่าวนี้เอง ทำให้เกิดปรากฏการณ์การสร้างสถานการณ์ใหม่ ๆ จากสื่อมวลชน

ข่าวการแสดงคอนเสิร์ตไมเคิล แจ็กสันฯ เป็นปรากฏการณ์ข่าวหนึ่งในอีกหลาย ๆ ปรากฏการณ์ของสังคมไทยที่เกิดกระบวนการดังกล่าว หนังสือพิมพ์รายวันได้ใช้ประเด็นเหตุการณ์จากภาพลักษณ์ของศิลปินเป็นจุดขายเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์การจัดคอนเสิร์ตในครั้งนี้

Daniel J. Boorstin (1973) นักประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ได้กล่าวถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นข่าวว่าเป็นสภาวะจำลอง (simulation) หรือเป็นเหตุการณ์ หรือกิจกรรมที่ถูกสร้างขึ้นโดยการกำหนดปัจจัย องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์หนึ่ง และดำเนินกิจกรรมไปตามกระบวนการในสถานการณ์ที่กำหนดไว้จริง โดยได้เรียกปรากฏการณ์เช่นนี้ว่า 'เหตุการณ์เทียม' (pseudo-event) ซึ่งการเสนอข่าวการแสดงคอนเสิร์ตของไมเคิล แจ็กสัน นั้นเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจว่า หนังสือพิมพ์รายวันทั้งเชิงประชานิยมและคุณภาพได้มีการนำเสนอข่าวการแสดงคอนเสิร์ตดังกล่าวอย่างมากมายทั้งนี้ กลุ่มแฟนเพลงที่แท้จริงของไมเคิล แจ็กสัน ในประเทศไทยมีอยู่เพียงกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่จากแรงระดมของสื่อในขณะนั้น ทำให้ประชาชนจำนวนมากต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ เมื่อเปรียบเทียบกับคอนเสิร์ตของศิลปินต่างชาติคนอื่น ๆ ที่ได้เคยเปิดการแสดงคอนเสิร์ตในประเทศไทย พบว่าหนังสือพิมพ์จะเสนอข่าวเพียงลักษณะข่าวบันเทิง ตามลักษณะข่าวจริงของกำหนดการเปิดการแสดงคอนเสิร์ตเท่านั้น

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น ทำให้มองเห็นบทบาทของหนังสือพิมพ์รายวันต่อการสร้างเหตุการณ์ หรือการใช้เหตุการณ์ให้เป็นประโยชน์ หนังสือพิมพ์ได้กลายสภาพเป็นพลังหลักที่สำคัญในการกำหนดประเด็นข้อโต้แย้ง หรือวิพากษ์ในสังคม หรืออีกนัยหนึ่ง หนังสือพิมพ์มีบทบาทในฐานะผู้กำหนดว่าสังคมไทยคืออะไร และอะไรคือสังคมไทย อะไรจริงอะไรเท็จ อะไรสำคัญและอะไรไม่สำคัญ จึงไม่เป็นประเด็นอีกต่อไป เพียงแต่มีข่าวที่น่าสนใจให้เลือกอ่านมาก ๆ ก็พอด้วยการเกื้อกูลของการ 'สัมภาษณ์' ซึ่งเป็นที่มาของข่าว โดยการพึ่งพาศิลปะการเขียนเชิงนิยาย (fiction) ในขณะเดียวกันจะต้องอยู่ในลักษณะของ 'ข่าว' Daniel J. Boorstin ได้ขนานนามปรากฏการณ์ของข่าวเช่นนี้ว่า 'เหตุการณ์เทียม'

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ บุญรักษ์ บุญญะเขตมาลา (2537) ว่า ไม่เพียงแต่สื่อมวลชนเท่านั้นที่ใช้ 'การสัมภาษณ์' เป็นเครื่องมือในการสร้าง 'เหตุการณ์เทียม' เพียงอย่างเดียว 'นักประชาสัมพันธ์' ก็เป็นอีกพวกหนึ่งที่อยู่ในฐานะที่จะสร้าง 'เหตุการณ์เทียม' ได้อย่างเป็นระบบ โดยอาศัยความเข้าใจ 'คุณค่าของข่าว' (news value) เป็นอย่างดี ซึ่งความสำเร็จของ 'เหตุการณ์เทียม' สามารถตัดสินได้จากการนำไปเผยแพร่ซ้ำโดยสื่อมวลชนมากน้อยเพียงใด และสอดคล้องกับความต้องการของผู้สร้างเหตุการณ์นั้นหรือไม่

ในการเปิดการแสดงคอนเสิร์ตของ ไมเคิล แจ็กสัน ในเมืองไทยที่ใช้ชื่อว่า 'Michael Jackson Dangerous World Tour Live in Bangkok 1993' หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า "Dangerous World Tour" นั้น ได้รับการสนับสนุนจากบริษัท 'เป๊ปซี่' 'โคดัก' 'ห้างโรบินสัน' โดยมี มร. ไบรอัน แอล มาร์คาร์ ผู้จัดการใหญ่บริษัท เทโร เอ็นเตอร์เทนเมนท์ จำกัด เป็นผู้ผลักดันสำคัญให้มีการจัดคอนเสิร์ตในครั้งนี้ ซึ่งถือได้ว่าเป็นคอนเสิร์ตที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดที่เคยจัดขึ้นในประเทศไทย แม้ว่าไมเคิล แจ็กสันจะไม่เคยมีฐานะเป็น 'ซูเปอร์สตาร์' มาก่อนในสังคมไทยโดยทั่วไป โดยฝ่ายประชาสัมพันธ์บริษัท เทโรฯ ได้แถลงถึงงบประมาณการจัดคอนเสิร์ตในครั้งนี้ว่ามากถึง 60 ล้านบาท พร้อมทั้งความยิ่งใหญ่ของรูปแบบคอนเสิร์ต ดังได้แสดงในภาพ 1.1 นอกจากนี้การจัดตั้งมูลนิธิ Heal The World ขึ้นเป็นแห่งที่ 3 ในโลก เพื่อช่วยเหลือเด็กทั่วโลกที่ด้อยโอกาส และเป็นโรคเอดส์ (ตามความเชื่อส่วนตัวของไมเคิล แจ็กสันว่าเขาเป็นเทพเจ้าที่มีหน้าที่ช่วยเหลือเด็กทั่วโลก) ยังเป็นประเด็นสำคัญที่บริษัท เทโรฯ ใช้เพื่อดึงดูดความสนใจจากสื่อมวลชน

MICHAEL JACKSON
THE KING OF POP

มิคเคิล แจ็กสัน
วันที่ 22 พฤศจิกายน 2536 ทุกเวลา 8.00 น. - 11.00 น. JAMBOON
สนามกีฬา 50,000 ที่นั่ง ราคาบัตรตั้งแต่ 500 บาท

บริษัท เทโรฯ จำกัด 200 มติ 2536
การโปรโมต 10 ล้าน 3 วัน ในรูปแบบโฆษณาทั่วประเทศ
20 คน พร้อมทีมงานอีก 20 คน ทำหน้าที่ 200 คน ขึ้นชื่อ
สปอนเซอร์ (โคดัก) (เป๊ปซี่)
ในนามของมูลนิธิ Heal The World ในประเทศไทย
22 คน พร้อมทีมงานอีก 20 คน ทำหน้าที่ 200 คน ขึ้นชื่อ
สปอนเซอร์ (โคดัก) (เป๊ปซี่) (โรบินสัน) (เทโร)

ระบบเสียง
เสียงที่สนามกีฬา 4 ระบบแบบสเตอริโอ 40,000 บาท
โทรศัพท์ 02-252-1111

ระบบแสง
ใช้ระบบแสงไฟ 102 ชุด ความยาว
ระบบแสงไฟ 160,000 บาท

วันที่ 22 สิงหาคม 2536
เวลา 20.00 น. - 23.00 น.
สนามกีฬา 50,000 ที่นั่ง
ผู้สนับสนุนคอนเสิร์ต - โคดัก, เป๊ปซี่, โรบินสัน, เทโร
ผู้ให้การสนับสนุนคอนเสิร์ต - โคดัก, เป๊ปซี่, โรบินสัน, เทโร
สถานที่คอนเสิร์ต - สนามกีฬา 50,000 ที่นั่ง

ราคาบัตรคอนเสิร์ต
500 บาท ในสนามกีฬา 50,000 ที่นั่ง
1,000 บาท ในสนามกีฬา 50,000 ที่นั่ง
1,500 บาท ในสนามกีฬา 50,000 ที่นั่ง
2,000 บาท ในสนามกีฬา 50,000 ที่นั่ง
2,500 บาท ในสนามกีฬา 50,000 ที่นั่ง

ที่มา: หนังสือพิมพ์ข่าวสด, 4 กรกฎาคม 2536, หน้า 12

ภาพที่ 1.1 ภาพข่าวแสดงความยิ่งใหญ่ของการจัดแสดงคอนเสิร์ตฯ โดยฝ่ายประชาสัมพันธ์บริษัท เทโรฯ

เมื่อนั่งถือพิมพ์รายวันนำเสนอข่าวการแสดงคอนเสิร์ตฯ ประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าว ได้กลายเป็นหัวข้อที่มีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างมากในสังคม ทั้งจากนักวิชาการ นักการเมือง ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่าง ๆ รวมถึงสื่อมวลชนแขนงอื่น ๆ ต่อผลที่อาจจะเกิดขึ้นจากการจัดคอนเสิร์ตครั้งนี้ โดยหนังสือพิมพ์รายวันเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างประเด็น ทำให้ข่าวการแสดงคอนเสิร์ตปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์รายวันอย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องการจัดตั้งมูลนิธิ ความยิ่งใหญ่ของงาน ปัญหาการจัดงาน เรื่องราวส่วนตัวของไมเคิล แจ็กสัน ที่มีลักษณะक्रमเครือของเนื้อหาข่าว เพื่อสร้างความสนใจและชวนให้ติดตามเนื้อหาข่าว

ถึงแม้ว่า กลยุทธ์ทางการตลาดของบริษัท เทโรฯ จะมุ่งเน้นที่การสร้างเหตุการณ์เทียบให้กับการแสดงคอนเสิร์ตครั้งนี้ว่ามีความแตกต่างไปจากการแสดงคอนเสิร์ตอื่น ๆ ที่จัดขึ้นในประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อเรียกร้องความสนใจ ความประทับใจ จากกลุ่มเป้าหมายและสาธารณชน ลักษณะพิเศษที่เกิดขึ้นนอกเหนือการสร้างเหตุการณ์เทียบของบริษัทเทโรฯ เกี่ยวกับการจัดคอนเสิร์ต คือ การนำเสนอเหตุการณ์เทียบดังกล่าว ของหนังสือพิมพ์รายวัน

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะวิเคราะห์การใช้ 'เหตุการณ์เทียบ' ในข่าวการแสดงคอนเสิร์ตในประเทศไทยของนักร้องไมเคิล แจ็กสัน 1993 ที่ปรากฏทั้งในหนังสือพิมพ์เชิงประชานิยม และเชิงคุณภาพ เป็นอย่างยิ่ง เพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะเนื้อหาของข่าวที่สะท้อนถึงการใช้อยู่เหตุการณ์เทียบ รวมทั้งประเด็นในการนำเสนอเนื้อหาของข่าวในลักษณะของเหตุการณ์เทียบด้วย และเพื่อเป็นประโยชน์ในการนำไปใช้อธิบายถึงปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยในสื่อมวลชนแขนงอื่นต่อไป

ปัญหาคำวิจัย

1. หนังสือพิมพ์ใช้วิธีการในรูปแบบใดบ้างในการนำเสนอเนื้อหาของ 'ข่าว' การแสดงคอนเสิร์ตในครั้งนี้
2. เนื้อหาของข่าวการแสดงคอนเสิร์ตในประเทศไทยของนักร้องไมเคิล แจ็กสัน 1993 ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์นั้นมีประเด็นที่มีลักษณะเป็น 'เหตุการณ์เทียบ' อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษา 'รูปแบบ' และ 'เนื้อหา' ข่าวการแสดงคอนเสิร์ตในประเทศไทยของ นักร้องไมเคิล แจ็กสัน 1993 ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์
2. เพื่อวิเคราะห์วิธีการนำเสนอเนื้อหา 'ข่าว' ที่เป็น 'เหตุการณ์เทียม' (news making) ของหนังสือพิมพ์

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มุ่งศึกษาเฉพาะกรอบหน้า 1 และเนื้อหาภายใน คอลัมน์ประจำ คอลัมน์บันเทิง บทความเกี่ยวกับการแสดงคอนเสิร์ต และภาพประกอบของหนังสือพิมพ์รายวันไทย รวม 4 ฉบับ คือหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์ข่าวสด เป็นตัวแทนของกลุ่มหนังสือพิมพ์เชิงประชานิยม หนังสือพิมพ์มติชน และสยามโพสต์ เป็นตัวแทนของกลุ่มหนังสือพิมพ์เชิงคุณภาพ โดยแบ่งการวิเคราะห์ ออกเป็น 3 ช่วง

- ช่วงก่อนการแสดง วันที่ 1 กรกฎาคม-23 สิงหาคม 2536
- ช่วงการแสดง วันที่ 24 สิงหาคม-28 สิงหาคม 2536
- ช่วงหลังจากการแสดงสิ้นสุดลง และตัวนักร้อง ไมเคิล แจ็กสัน ได้เดินทางออกจากประเทศไทยแล้ว วันที่ 29 สิงหาคม-31 สิงหาคม 2536

ข้อสันนิษฐานเบื้องต้น

หนังสือพิมพ์รายวันไทยในปัจจุบันมีบทบาทสำคัญต่อการนำ 'เหตุการณ์เทียม' มาใช้ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับสารที่ต้องการสื่อออกไป และเกิดผลลัพธ์ที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สร้างเหตุการณ์เทียมนั้น

หอสมุดกลาง สถาบันวิจัยนิเทศ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นิยามศัพท์

คอนเสิร์ต (concert) หมายถึง กิจกรรมการแสดงความสามารถทางการเดิน ประกอบการร้องเพลงของนักร้อง ในสถานที่ซึ่งสามารถบรรจุผู้เข้าชม

เหตุการณ์เทียม (pseudo-events) หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้าง หรือจำลอง (simulate) ขึ้น โดยมีการวางแผนและมีเป้าหมาย เพื่อสร้างสถานการณ์ให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่สุด เพื่อผลทางการส่งเสริมทางตลาดของการแสดงคอนเสิร์ต

พาดหัวข่าว หมายถึง ส่วนบนสุดของข่าวหรือเป็นอักษรขนาดใหญ่กว่าตัวเรื่อง มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความน่าสนใจกับผู้อ่านมากที่สุด ไม่ว่าจะ เป็นขนาดของพาดหัว การเลือกตัวอักษร ตำแหน่งของพาดหัว นอกจากนี้ภาษาที่ใช้ในการพาดหัวก็เป็นส่วนเสริมที่สำคัญ ตัวอย่างเช่น การพาดหัวเร้าอารมณ์ เพื่อดึงดูดความสนใจผู้อ่าน

รูปแบบและเนื้อหา หมายถึง เนื้อหาซึ่งเกี่ยวกับการแสดงคอนเสิร์ตที่ปรากฏอยู่ใน รูปแบบต่าง ๆ อันได้แก่ ข่าว ภาพข่าว คอลัมน์ สกู๊ป สารคดี การ์ตูน บทบรรณาธิการ บทความ

1. ข่าว หมายถึง การรายงานเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงโดยไม่มี การสอดแทรก ความคิดเห็นของผู้เขียน

2. ภาพข่าว หมายถึง ภาพถ่ายทุกภาพซึ่งอาจจะมีคำอธิบายภาพประกอบอยู่ด้วย หรือไม่ได้ที่ตีพิมพ์ในหน้าหนังสือพิมพ์ ยกเว้นภาพการโฆษณาสินค้าหรือบริการ ภาพประกอบ สารคดี และบันเทิงคดีซึ่งมิได้มีลักษณะเป็นข่าว

3. คอลัมน์ประจำ หมายถึง เนื้อหาที่มีความสมบูรณ์ในตัวเอง มีความยาวจำกัดใน เนื้อที่เฉพาะ มักจะมีการลงชื่อผู้เขียน หรือใส่นามปากกา และมีตำแหน่งหน้าประจำ

4. สกู๊ป หมายถึง บทความประเด็นหรือเหตุการณ์ที่เจาะพิเศษ มักล้อมกรอบใน หน้า 1

5. สารคดี หมายถึง เนื้อหาที่เป็นความเรียง หรือร้อยกรองที่เสนอเนื้อหาที่เป็นจริง ในเชิงนวนิยายด้วยความปราณีตละเอียดและสามารถสร้างอารมณ์ให้ผู้อ่านเพลิดเพลิน รวมทั้งจะมีการนำรูปถ่ายมาใช้เป็นส่วนประกอบการนำเสนอให้ผู้อ่านเข้าใจมากขึ้น

6. การ์ตูน หมายถึง ภาพวาดตอนเดียวจบ

7. บทบรรณาธิการ หมายถึง เนื้อหาที่แสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ใด เหตุการณ์หนึ่ง โดยผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างรอบคอบ และยุติธรรม พร้อมกับชี้แนะทางออกที่ดี ที่สุดในการแก้ปัญหาอย่างเป็นกลาง

8. บทความ หมายถึง ความเรียงหรือร้อยกรองที่มีการแสดงออกในเรื่องของความคิดเห็น ซึ่งอาจจะเป็นบทความวิชาการ บทความวิเคราะห์ วิจารณ์หนังสือพิมพ์

ปริมาณการนำเสนอเนื้อหา หมายถึง การปรากฏของเนื้อหาของข่าวใน หนังสือพิมพ์ที่ทำการวิจัย โดยมีคำวัดเป็นจำนวนครั้งที่ปรากฏ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อชี้ให้เห็นถึงการใช้ 'เหตุการณ์เทียม' ในการเสนอข่าวการแสดงคอนเสิร์ต ของนักร้องไมเคิล แจ็กสัน 1993 ของหนังสือพิมพ์เชิงประชานิยม และเชิงคุณภาพ
2. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยเรื่องของการใช้ 'เหตุการณ์เทียม' ในทำนองเดียวกันอย่างละเอียดกับสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ
3. เพื่อสามารถนำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ข่าวอื่น ๆ และการสร้างความเข้าใจใน การประเมิน 'คุณค่าข่าว' (news value) อันจะนำไปสู่ความรู้ความสามารถทำทันสื่อมวลชน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย